

ПРИРОДНИЙ ГАЗ, НАФТА ТА НАФТОПРОДУКТИ: ЄВРОПА ТА РФ.

ПІДСУМКИ 2022 р. ТА ПРОГНОЗ НА МАЙБУТНЄ.

I. Резюме

1. За даними європейського центру Bruegel, частка російського газу в імпорті ЄС за рік зменшилася з 41% до 19%, а частка скрапленого газу зросла з 17% до 34%. У 2022 році Євросоюз став найбільшим у світі покупцем LNG, обігнавши колишніх лідерів – Китай, Японію та Південну Корею. Експорт російського газу зменшився на рекордні 46%. За прогнозами Міжнародного енергетичного агентства, поставки викопного палива з РФ уже ніколи не повернуться на довоєнний рівень. Частка росії в міжнародній торгівлі газом до 2030 року зменшиться до 15%-13% (в залежності від сценарію), а за умови виконання країнами кліматичних зобов'язань вона може скоротитися до 10%¹. У 2021 році її частка становила 20%².

2. 5 лютого 2023 року встановлена максимально можлива ціна на нафтопродукти – 100 доларів США на барель і мазут та гудрон – 45 доларів США³.

3. Видобуток нафти в РФ в 2025 році знизиться на 2 млн. барелів на добу⁴.

4. В 2020 році російський експорт по трубах природного газу склав 197,7 млрд. куб. м. а скрапленого газу – 40 млрд. РФ була експортером №1 по природному газу і №2 по сирій нафті та нафтопродуктам⁵.

5. В 2022 році транснаціональні нафтогазові корпорації отримали «шалені» прибутки Shell – 40 млрд. доларів США⁶, Chevron – 36,5 млрд. доларів США⁷.

6. В 2023 році крім Сенегалу та Мавританії нових реальних потужностей по скрапленню природного газу не планується⁸. «Новий» Катар тільки з 2026 року.

7. За 2022 рік податкові поступлення в РФ знизилися на 46%, ціна на URALS – на 42%⁹.

8. До війни з Україною доля РФ в експорті енергоресурсів займала 26% - 27,6%¹⁰.

9. Санкції щодо нафтопродуктів можуть мати більші економічні наслідки, особливо з огляду на те, що вони набудуть чинності в той самий день, коли ЄС заборонить імпорт російського дизельного палива та інших продуктів нафтопереробки. Очікується, що росії буде важче переорієнтувати свій експорт нафтопродуктів, що може вплинути на світові ціни. Флот суден, які можуть перевозити нафтопродукти, є меншим та більш специфічним, що означає, що росія матиме менше можливостей постачати дизельне паливо та інші продукти будь-яким покупцям на нові ринки в Латинській Америці та Африці. Індія і Китай. Ці країни є найбільшими імпортерами російської нафти, і самі ж є великими нафтопереробниками, тож навряд чи купуватимуть російські нафтопродукти, які зазвичай йдуть до Європи. Без доступу до європейського ринку та під впливом західних санкцій

¹ <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/26/696345/>

² <https://share.america.gov/putins-war-sabotages-russias-energy-future/>

³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/04/eu-agrees-on-level-of-price-caps-for-russian-petroleum-products/>

⁴ <https://ru.usembassy.gov/putins-war-sabotages-russias-energy-future/>

⁵ <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/winners-and-losers-sanctions-war-34899>

⁶ <https://tvpworld.com/66010016/shell-reports-usd-40-billion-profits-highest-in-its-history>

⁷ <https://carbon-pulse.com/190117/>

⁸ https://www.eia.gov/naturalgas/weekly/archivenew_ngwu/2023/02_02/

⁹ <https://www.euronews.com/next/2023/02/04/russia-budget-oil>

¹⁰ <https://www.weforum.org/agenda/2022/12/europe-russia-energy-imports/>

щодо поставок в інші країни, російське виробництво нафтопродуктів може скоротитися, що зменшить світову пропозицію¹¹.

10. ЄС витратив на закупівлю природного газу в сховища в 2022 році близько 100 млрд. євро¹². Зважаючи на суттєве здешевлення газу, компанії, які купляли газ, можуть понести збитки до 70 млрд. євро.

II. Статистика

Імпорт природного газу в ЄС в 2022 з квартального звіту ЄК¹³

Figure 9 - EU imports of natural gas by source

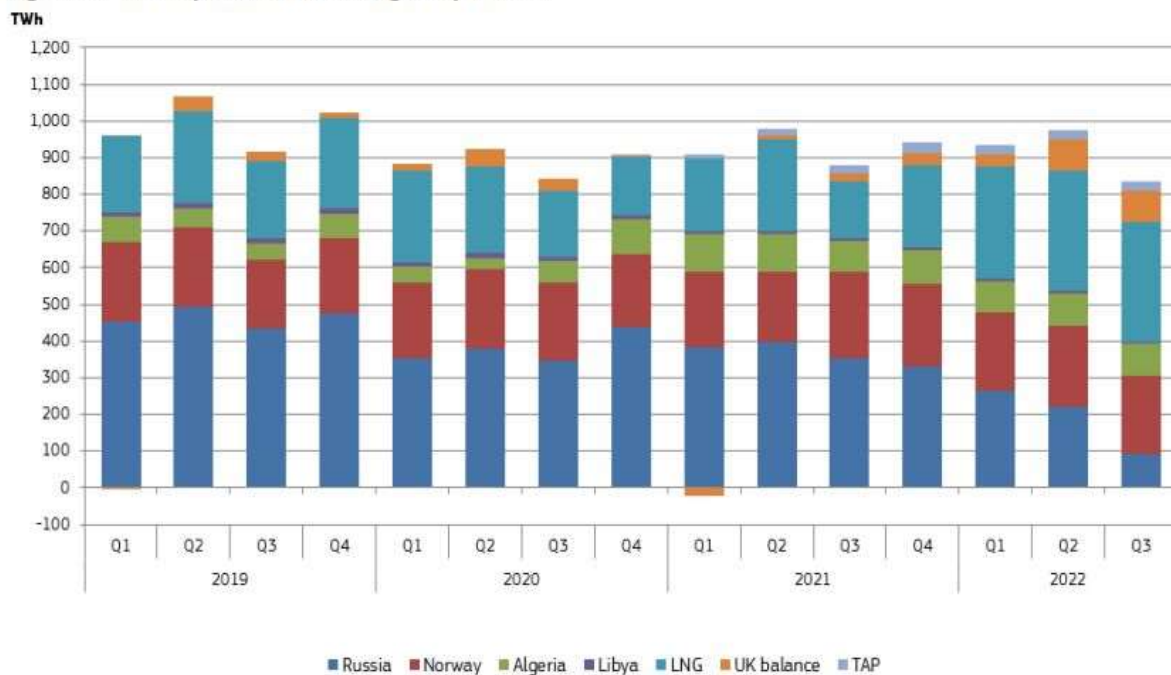

Рис. 1 Імпорт природного газу в ЄС у 2022 за джерелами походження , (ТВт-год)

¹¹ <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/11/695866/>

¹² <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-11-04/the-true-cost-of-unhooking-europe-from-putin-s-gas?srnd=premium-europe&sref=fgHqaWRV&leadSource=uverify%20wall>

¹³ https://energy.ec.europa.eu/system/files/2023-01/Quarterly%20report%20on%20European%20gas%20markets%20Q3_FINAL.pdf

Статистика європейського центру Bruegel (рис. 2 – рис. 5)¹⁴:

Last updated: 03/01/2023 (updated every month)

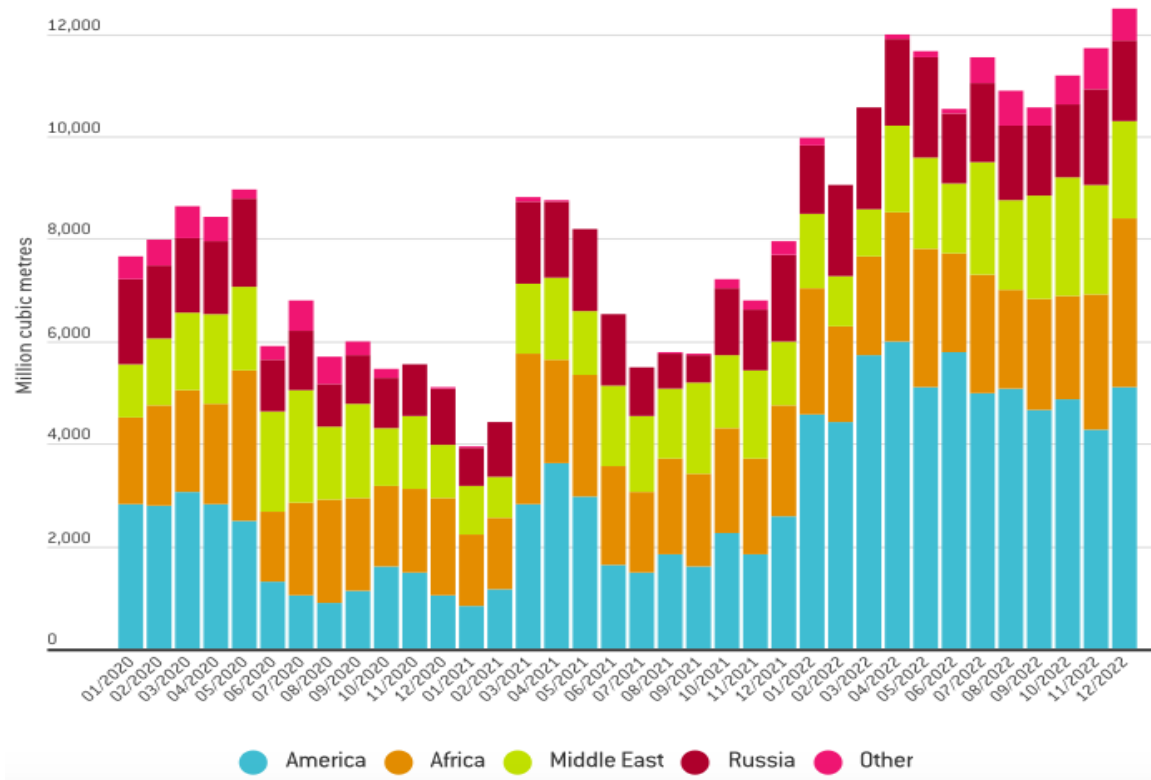

Рис .2 - ЄС-27 - щомісячний імпорт СПГ за регіонами походження

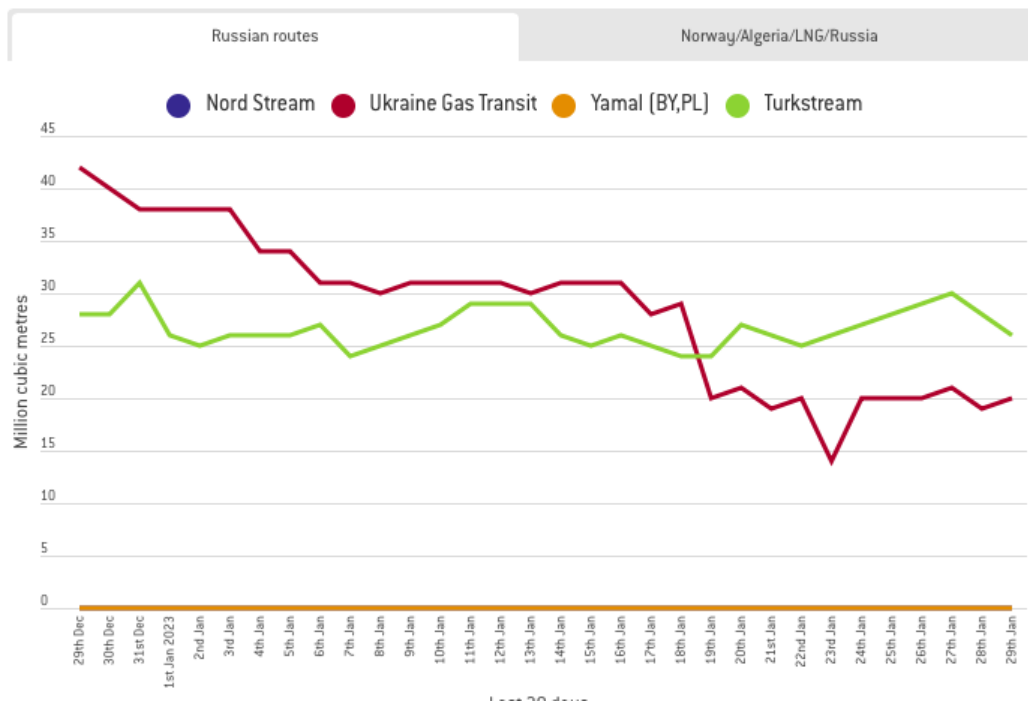

Рис. 3 - Щоденний імпорт газу ЄС за російськими маршрутами (за останні 30 днів)

¹⁴ <https://www.bruegel.org/dataset/european-natural-gas-imports>

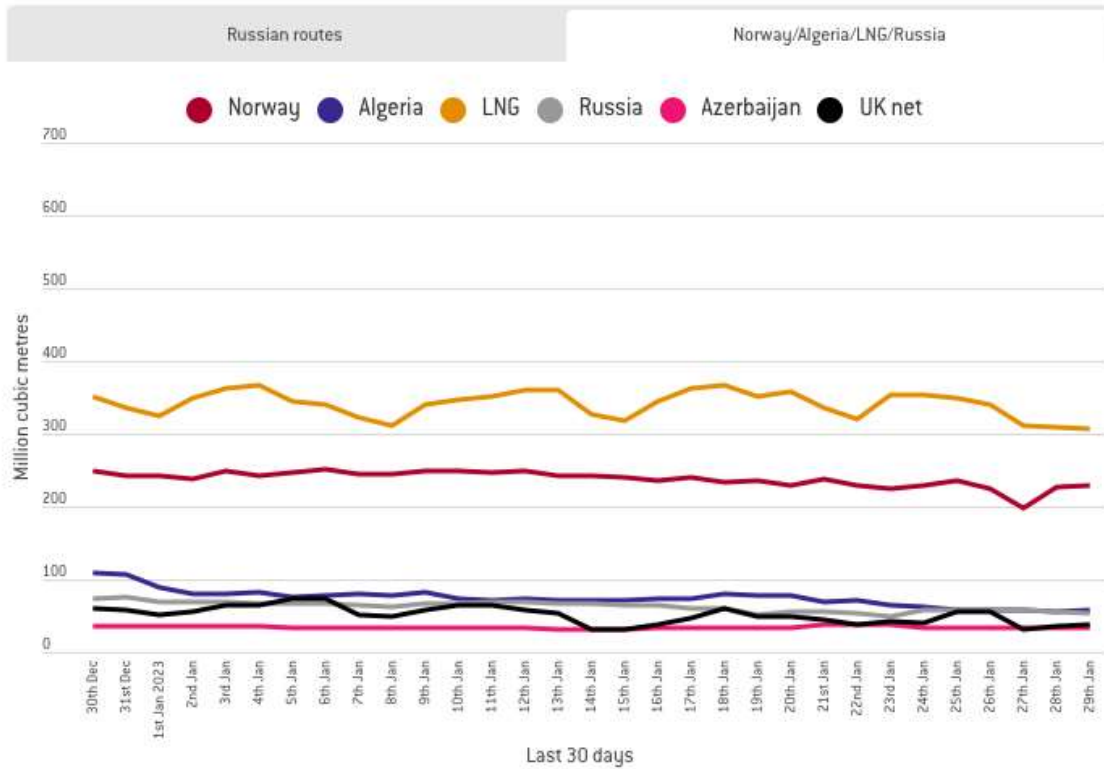

Рис. 4 - Щоденний імпорт газу ЄС з Норвегії, Алжиру, Великобританії та СПГ (за останні 30 днів)

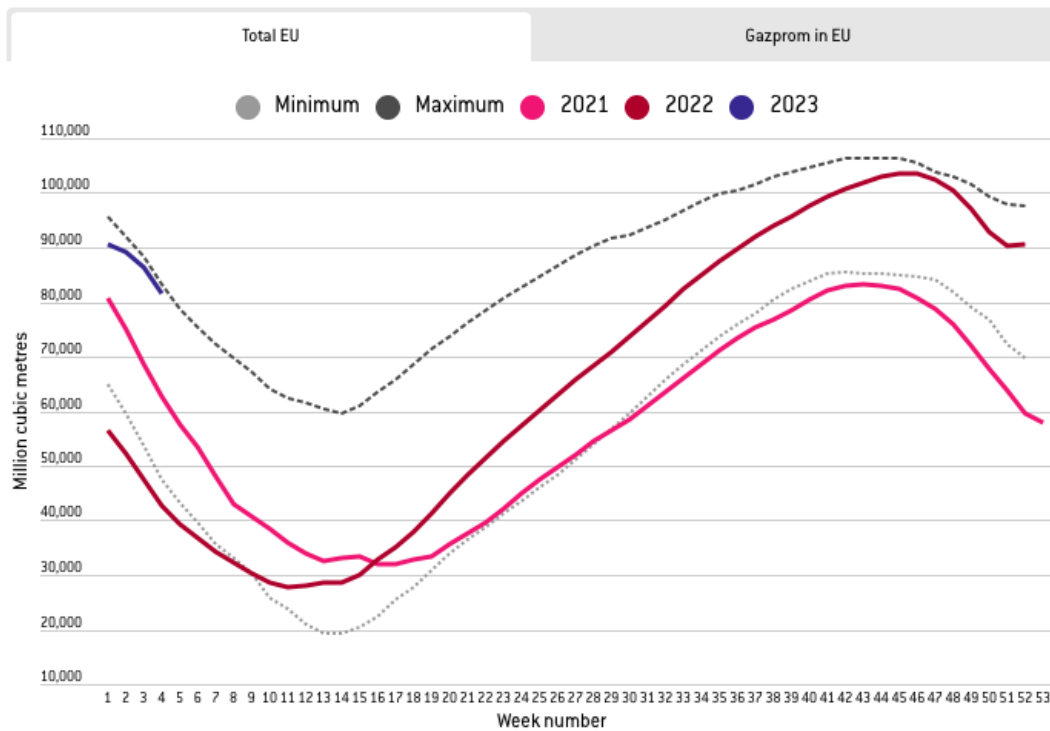

Рис. 5 – Сховища газу в ЄС-27

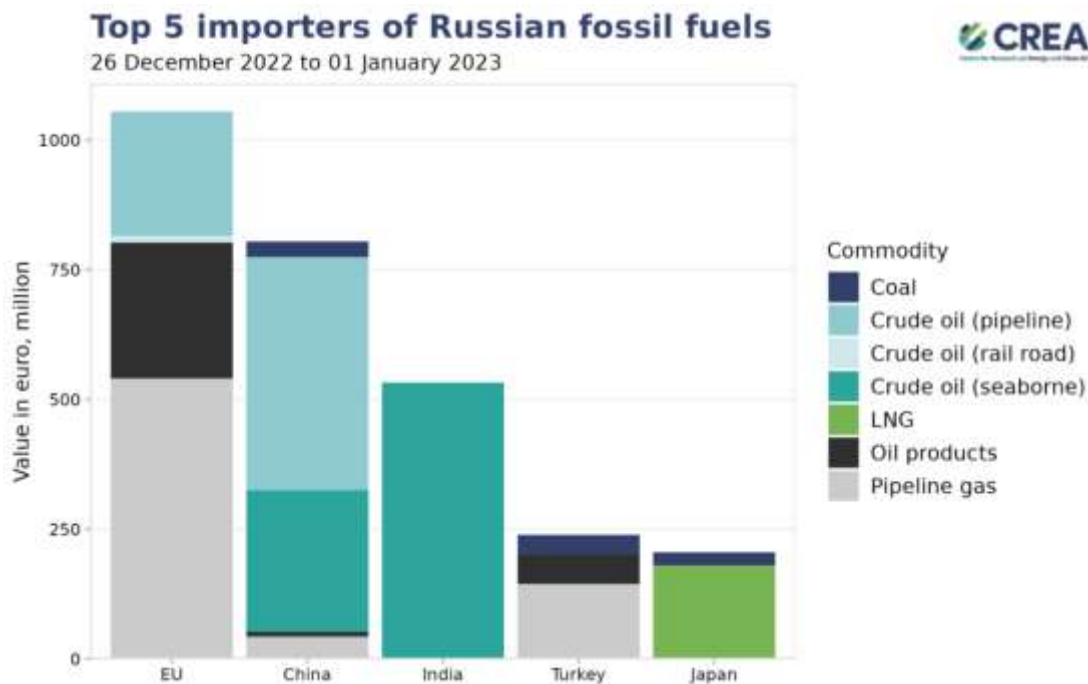

Рис. 6 – Топ 5 імпортерів російського викопного палива з 26 грудня 2022 по 1 січня 2023¹⁵.

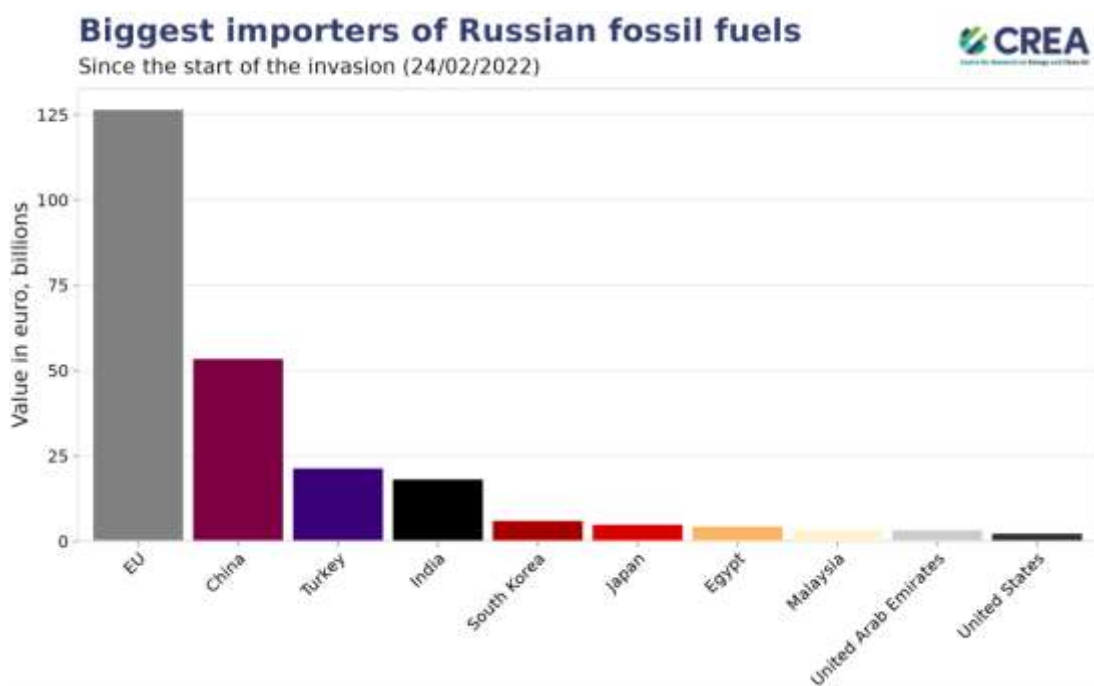

Рис. 7 - Найбільші імпортери російського викопного палива з початку повномасштабного вторгнення в Україну¹⁶.

¹⁵ <https://energyandcleanair.org/weekly-snapshot-russian-fossil-fuel-exports-26-december-2022-to-01-january-2023/>

¹⁶ <https://energyandcleanair.org/weekly-snapshot-russian-fossil-fuel-exports-26-december-2022-to-01-january-2023/>

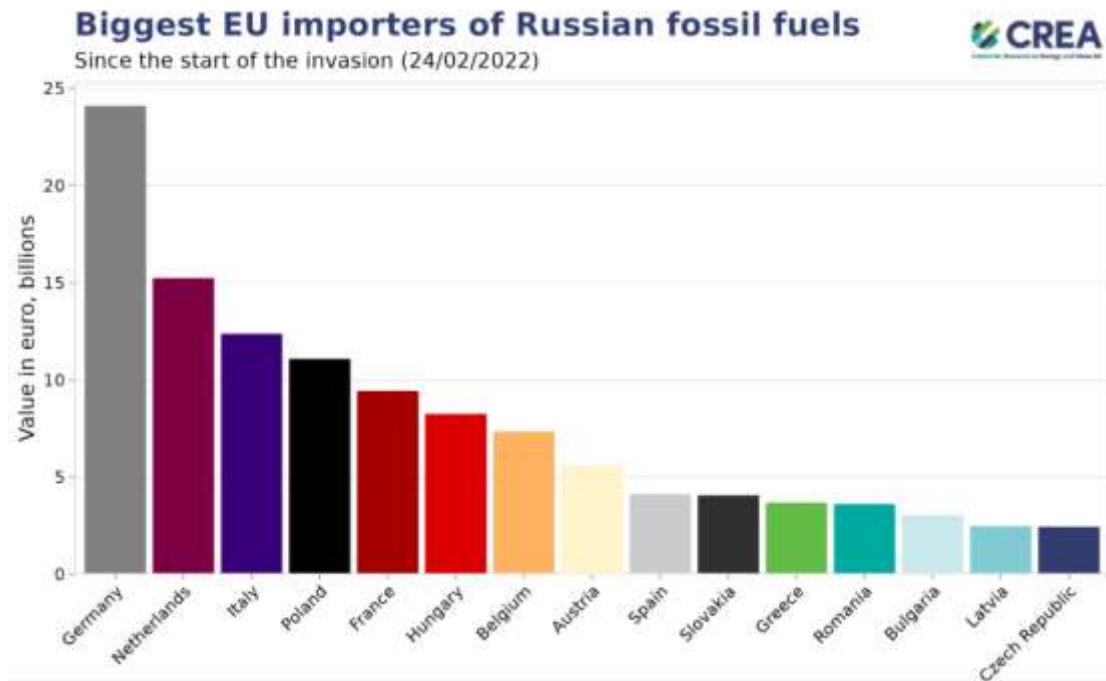

Рис. 8 – Найбільші імпортери російського викопного палива в ЄС¹⁷.

Europe's diesel imports still heavily reliant on Russia

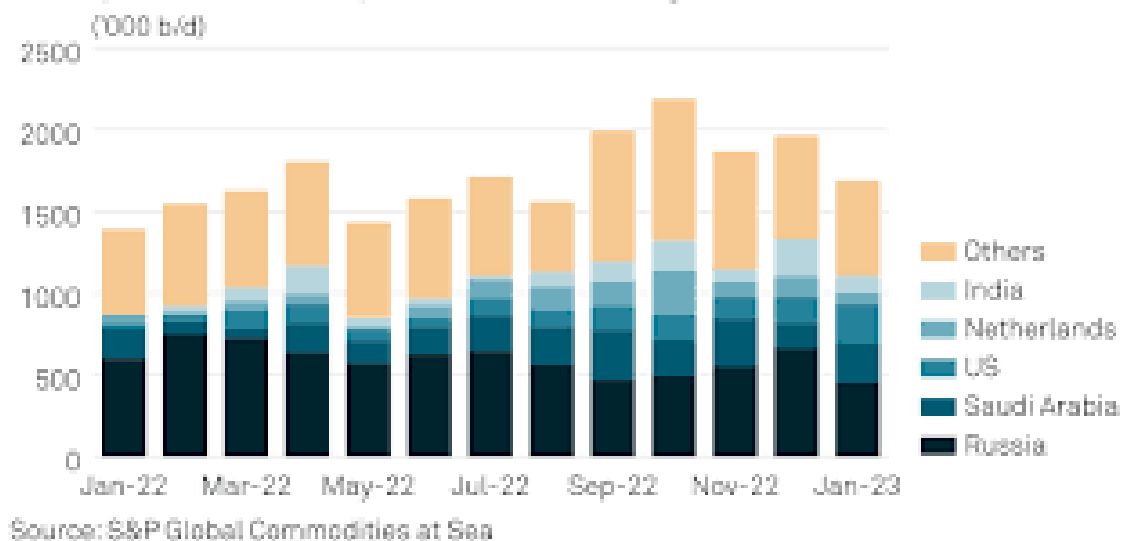

Рис. 9 – Імпорт дизельного палива в ЄС¹⁸.

III. Прогноз на 2023 рік¹⁹

Тепла зима і пропозиції на ринку скрапленого газу допомогли країнам ЄС вийти з пастки залежності, яку росія готувала десятиліттями і яка спрацювала з такими країнами, як [Вірменія](#) чи [Білорусь](#).

¹⁷ <https://energyandcleanair.org/weekly-snapshot-russian-fossil-fuel-exports-26-december-2022-to-01-january-2023/>

¹⁸ <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/011923-europe-still-buying-over-quarter-of-diesel-imports-from-russia-ahead-of-new-curbs>

¹⁹ <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/01/13/7154074/>

Попри те, що імпорт російського газу впав за рік більш ніж удвічі – зі 140 млрд. кубометрів до 60 млрд. кубометрів у 2022-му (при загальному споживанні близько 400 млрд. кубометрів), ЄС зміг не лише накопичити достатньо газу у сховищах, але й організувати своїх споживачів так, що вони максимально скоротили споживання.

Німеччина [задекларувала](#), що перестала купувати російське вугілля, нафту і газ. Італійська Edison [заявила](#), що з 31 грудня перестала купувати газ у росії. Велика Британія [відмовилась](#) і від російського скрапленого газу.

Зрештою, "Газпром" [визнав](#), що експорт газу впав минулого року майже удвічі – з 185,1 млрд. кубометрів у 2021 році до 100,9 млрд. кубометрів у 2022 році.

[За оцінкою Міжнародного енергетичного агентства](#), якщо ЄС повністю відмовиться від газу з росії в 2023 році, з урахуванням певних умов залишатиметься "непокритою" потреба у 57 млрд. кубометрів, з яких 30 млрд. кубометрів зрозуміло, як можна знайти, а 27 млрд. кубометрів вимагатимуть додаткових зусиль від усіх споживачів ЄС – подальшого підвищення енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії, електрифікацію тепла.

2023 рік може стати роком, який визначить: або росія збереже мінімальну присутність в енергетичному секторі ЄС через лобізм і шантаж, або остаточно вилетить з європейського ринку енергоносіїв з мінімальними шансами туди повернутися.

У Кремлі й надалі шукатимуть можливості об'єднувати навколо себе постачальників та транспортерів газу в ЄС.

Уже зараз російське керівництво спільно з турецьким на найвищому рівні пишуть "дорожню карту" для формування газового хабу у Туреччині – його метою буде "обезличування" походження газу і продаж російського (та, ймовірно, іранського) газу в ЄС з іншими параметрами походження.

Однак вважати ці переговори серйозною проблемою поки зарано. За оцінкою турецької сторони, [підготовка до газового хабу](#) триватиме ще рік, тому її зміст ще може сильно змінитися, зважаючи на вибори в Туреччині і очікувану перемогу України в 2023 році.

Крім того, Туреччина не бачить себе партнером, який би віддано працював на інтереси росії. Із [нароццями власного видобутку](#) і відкриттям терміналів скрапленого газу, до якого [можуть мати доступ залежні від російського газу країни](#), Туреччина швидше стає конкурентом росії, аніж односторонцем.

Окрім Туреччини, ситуативними союзниками РФ у газовій сфері можуть стати інші країни-постачальники газу – зокрема, у блокуванні рішення про прайскепи для ЄС.

Свою незгоду з такою ініціативою ЄС [уже заявив Алжир](#), один із найбільших експортерів газу європейським споживачам.

Безумовно, росія спробує скористатися корупційним скандалом навколо Європейського парламенту і Катару – реагуючи на звинувачення у хабарництві окремих посадовців Європарламенту, [місія Катару в ЄС зробила заяву](#), що це матиме "негативний вплив на співпрацю у сфері регіональної та глобальної безпеки, як і дискусії щодо глобальної енергетики". Звісно, росіяни зроблять усе, щоб цей конфлікт між обома сторонами тільки поглибився.

2023 рік на глобальному ринку газу можна буде назвати перехідним – у цей час формуватимуться не лише нові союзи, але й нові правила взаємодії між продавцями і покупцями газу.

Росія, ймовірно, буде все частіше погоджуватись на умови, які їй виставлятимуть партнери (Туреччина, Китай чи країни Азії), ніж диктувати власну політику.

Натомість на глобальний ринок сміливіше вийдуть постачальники газу з Африки і США.

Американсько-європейська газова торгівля стане ще одним кроком для більшого об'єднання західних країн і протистояння енергетичного шантажу, який вже застосовувався росією і може застосовуватись іншими авторитарними країнами, багатими на природні ресурси.

IV. Цікава інформація

Росія досі заробляє приблизно 640 млн. євро на день за рахунок експорту викопного палива, як порівняти з рекордним показником у 1 000 млн. євро в березні-травні 2022 року. До 5 лютого ембарго ЄС на імпорту очищеної нафти, поширення граничної ціни на очищену нафту та заява польського концерну Orlen про зменшення імпорту трубопровідної сирової нафти скоротить цей дохід приблизно на 120 млн. євро на день.

Поточний дохід росії (станом на кінець грудня 2022) охоплює 260 млн. євро на день від експорту сирової нафти, 80 млн. євро від СПГ, 90 млн. євро від трубопровідного газу, 80 млн. євро від вугілля та 140 млн. євро від нафтопродуктів, які, очікувано, впадуть до 40 млн. євро після 5 лютого.

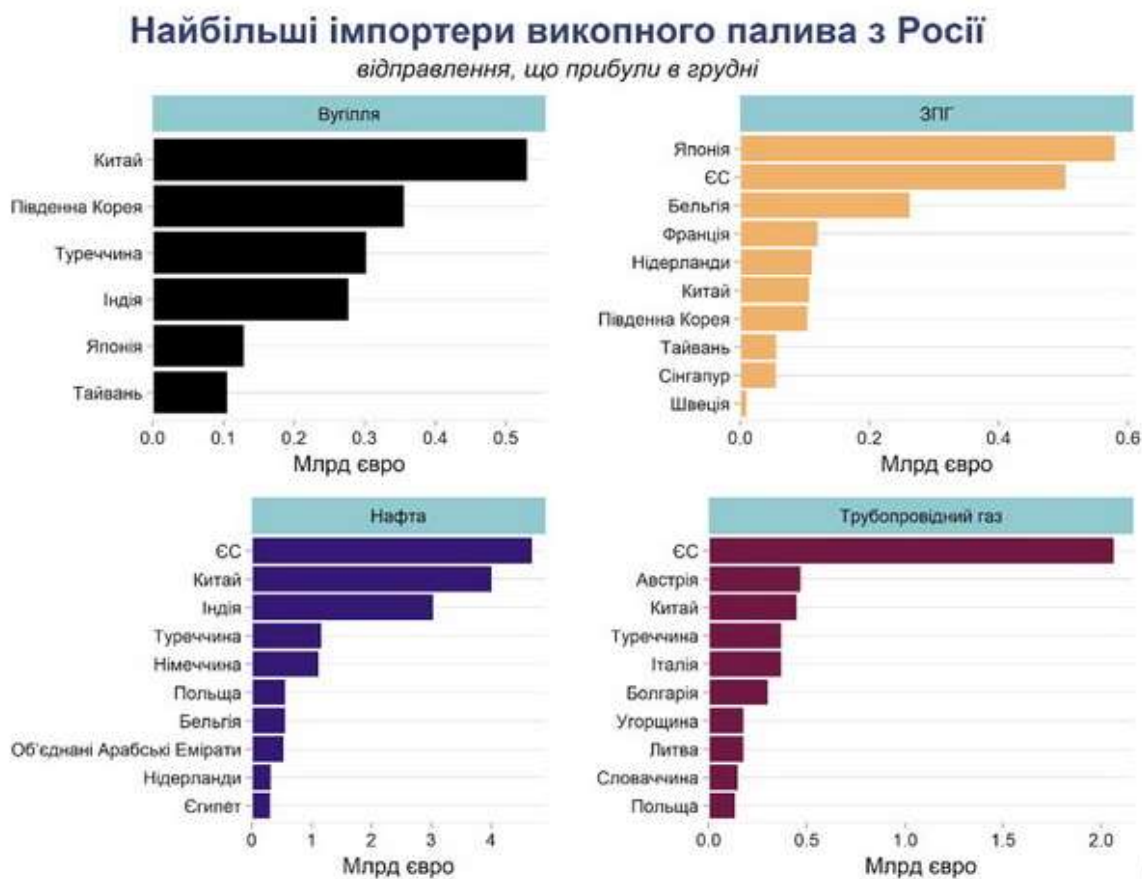

Рис. 10 – Найбільші імпортери викопного палива з Росії (відправлення, що прибули у грудні)²⁰

²⁰ https://energyandcleanair.org/wp/wp-content/uploads/2023/01/CREA_EU-oil-ban-and-price-cap-are-costing-Russia-EUR160-mn_day-but-further-measures-can-multiply-the-impact_UA.pdf

Висновок Фінського Центру досліджень енергетики та чистого повітря (CREA)²¹:

Оскільки санкції та витрати, пов'язані з вторгненням в Україну, негативно впливають на економіку росії, вона як ніколи залежить від доходів від експорту викопного палива. Протягом минулого року ЄС здійснив вагомі кроки, щоб позбутися залежності від імпорту палива з росії та припинити фінансування неспровокованих і незаконних нападів Кремля на Україну та Європу. Короткостроковий надприбуток, отриманий росією через захмарні ціни на викопне паливо у 2022 році, починає вичерпуватись — частково через скорочення споживання викопного палива, спричинене високими цінами. Подальше зменшення доходів Кремля суттєво послабить здатність країни продовжувати наступ і сприятиме припиненню війни. У цьому інформаційному повідомленні оцінюється вплив заходів, вжитих на сьогодні ЄС та іншими союзниками України, і визначаються подальші способи зменшення військового бюджету Кремля.

Ключові висновки Фінського Центру досліджень енергетики та чистого повітря (CREA):

- У грудні доходи росії від експорту викопного палива впали на 17% до найнижчого рівня від початку повномасштабного вторгнення країни в Україну.
- Ембарго ЄС на нафту та обмеження ціни на неї коштують росії приблизно 160 млн. євро на день. Падіння обсягів поставок і цін на російську нафту скоротило експортні доходи країни на 180 млн. євро на день. 20 млн. євро на день росії вдалося повернути за рахунок збільшення експорту очищених нафтопродуктів до ЄС та решти світу, що призвело до чистих щоденних збитків у розмірі 160 млн. євро.
- Ці заходи призвели до скорочення російського експорту сирової нафти на 12% і падіння цін продажу на 23%, внаслідок чого в грудні доходи росії від сирової нафти впали на 32%. Наприкінці грудня вони знизились ще на 5% через припинення Німеччиною імпорту трубопровідної нафти.
- Росія досі заробляє приблизно 640 млн. євро на день від експорту викопного палива проти 1 000 млн. євро в березні-травні 2022 року. До 5 лютого заборона ЄС на імпорт очищеної нафти, поширення обмеження ціни на очищену нафту та скорочення імпорту трубопровідної нафти Польщею зменшить цю цифру приблизно на 120 млн. євро на день.
- У грудні ЄС залишався найбільшим імпортером нафти з росії, якщо враховувати трубопровідну сирову нафту та всі нафтопродукти. Втім це має змінитися, оскільки наприкінці грудня Німеччина припинила імпорт російської трубопровідної нафти, а в лютому набуде чинності заборона ЄС на нафтопродукти. Заразом Японія стала найбільшим імпортером СПГ із росії, тоді як європейські покупці скоротили закупівлі. Найбільшими імпортерами вугілля були Китай, Південна Корея, Туреччина, Індія та Японія.
- Наразі росія заробила 3,1 млрд. євро, транспортуючи сирову нафту на судах, на які поширюється обмеження ціни, внаслідок чого російський уряд отримав приблизно 2,0 млрд. євро податкових надходжень. Ці податкові надходження можна майже повністю усунути, переглянувши та знизивши граничну ціну до рівня, що є значно ближчим до витрат на видобуток у росії.

---

²¹ <https://energyandcleanair.org/ua/publication/eu-oil-ban-and-price-cap-are-costing-russia-eur160-mn-day-but-further-measures-can-multiply-the-impact-ua/>

- Коаліція за обмеження ціни має потужні важелі для зниження граничної ціни — росія не знайшла вагової альтернативи суднам, які належать країнам G7 і/або застраховані в них, для транспортування російських нафтопродуктів, зокрема сирих, із балтійських і чорноморських портів.
- У Тихоокеанському регіоні росія продовжує використовувати танкери, застраховані у Великій Британії, для продажу нафти Китаю, хоча ринкова ціна на нафту перевищує граничну ціну. Необхідні нові заходи проти страховиків і танкерів, задіяних у цій торгівлі.
- Подальші заходи, доступні ЄС і союзникам, можуть ще більше скоротити доходи росії від експорту викопного палива — приблизно на 200 млн. євро на день проти рівня, прогнозованого після заборони на імпорт нафтопродуктів і обмеження ціни.

Політичні рекомендації Фінського Центру досліджень енергетики та чистого повітря (CREA):

- Зменшення попиту на викопне паливо відіграло ключову роль у впровадженні та дієвості ембарго на імпорт. Важливо зробити це зменшення більш економічно та соціально сталим — шляхом подальшого інвестування в енергоефективність, енергозбереження та чисту енергію.
- Переглянути граничну ціну на нафту й знизити її до 25–35 дол. США за барель сирої нафти та на 5 дол. США за барель вище для очищених нафтопродуктів. Такий рівень суттєво зменшує надходження податку на видобуток корисних копалин у росії, зберігаючи при цьому економічну рентабельність видобутку російської нафти.
- Посилити застосування граничної ціни шляхом підвищення штрафів для танкерів, які порушують це обмеження, а також шляхом посилення вимог щодо розкриття інформації або впровадження вимоги здійснення платежів через посередника.
- Запровадити додаткові санкції для обмеження російської морської торгівлі нафтою. Це, зокрема, передбачає обмеження на продаж танкерів, щоб запобігти придбанню росією, її союзниками та пов'язаними трейдерами старих танкерів задля обходу обмеження, а також заборону на перевантаження російської нафти в територіальних водах і виключних економічних зонах країн коаліції за обмеження ціни. Обмежити використання танкерів без відповідного страхового покриття та забезпечити дотримання екологічних норм для танкерів у Балтійському й Чорному морях.
- Встановити граничні ціни та/або обмеження на імпорт для трубопровідної нафти, трубопровідного газу та СПГ з росії до ЄС.

Думки представника міжнародного енергетичного агентства²².

Заборона ЄС на експорт російських нафтопродуктів 5 лютого трансформувє ринки та змінить торговельні потоки більш складним чином, ніж вплив санкцій на морську російську сирю нафту, які набули чинності 5 грудня, заявив головний енергетичний економіст міжнародного енергетичного агентства Тім Гулд.

«Нам потрібно бути дуже уважними, тому що реконфігурація глобальної торгівлі, яка впливає з цієї заборони на нафтопродукти, буде значно складнішою, ніж те, що ми вже спостерігали

²² <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/011123-eu-ban-on-russian-oil-product-exports-will-reconfigure-markets-change-trade-flows-iea>

щодо сирої нафти». Про це заявив Тім Гулд на 13-му Глобальному енергетичному форумі ОАЕ, організованому онлайн-компанією Gulf Intelligence, що базується в Дубаї.

«Коли мова йде про нафтопродукти, це складніша ситуація, тому що, як ми всі знаємо, Китай та Індія є експортерами нафтопродуктів, тому ви не матимете такого ж, у певному сенсі, запобіжного клапана для нафтопродуктів, як для сирої нафти».

«Нам знадобиться дуже складна реконфігурація потоків також в Атлантичному басейні, коли Європа буде брати більше від постачальників з Близького Сходу та Північної Америки, а потім потенційно російський експорт нафтопродуктів знайде ринки збуту у деяких частинах Латинської Америки чи Африки. », - сказав Гулд.

«Нічого з цього не просто, є проблеми зі специфікаціями якості. Є всілякі проблеми з танкерами та зберіганням, які роблять це дуже складним».

Згідно з даними відстеження танкерів, європейські нафтопереробники в 2022 році перейшли на сорти нафти з Норвегії, США, Саудівської Аравії, Гаяни та Азербайджану, щоб поповнити дефіцит, що залишився через російський імпорт, який обмежили санкціями.

Згідно з даними S&P Global Commodities at Sea, морський імпорт російської сирої нафти в ЄС, Норвегію та Великобританію скоротився на 80%, або на 1,36 млн барелів на день, у листопаді та грудні порівняно з довоєнним рівнем у 1,71 млн барелів на день.

МЕА прогнозує падіння видобутку в Росії на 1,4 мільйона барелів на добу в 2023 році через вплив санкцій ЄС і обмеження цін G7.

«Коли ми дивимося на ринки нафти, безсумнівно, це правда, що російське виробництво та експорт виявилися більш стійкими, ніж ми очікували спочатку, але, звичайно, відбуваються великі зміни», — сказав Гулд.

«Малоймовірно, що ми повернемося до того, як було раніше, щодо відносин або позиції росії в міжнародному енергетичному світі».

Аналітики S&P Global Commodity Insights очікують лише мінімального впливу санкцій Заходу на морське транспортування нафти на російський видобуток.

Росія оцінює, що її видобуток нафти може впасти на 5%-7% у 2023 році через санкції.

Ліміт цін G7 є ще одним фактором, який вплине на російський експорт у 2023 році, сказав Гулд.

Інші «невизначені фактори» у 2023 році — це прогноз попиту на нафту в результаті скасування Китаєм обмежень щодо COVID-19, незважаючи на відродження вірусу, і зміни світової економіки.

МЕА очікує, що глобальний попит на нафту зросте на 1,7 мільйона барелів на добу до 101,6 мільйона барелів на добу в 2023 році, причому майже половина цього приросту надходитиме з Китаю. Очікується, що більша частина зростання попиту на нафту в Китаї в 2023 році на 820 000 барелів на добу припаде на другу половину року.

Арсенал стратегічних запасів нафти членів міжнародного енергетичного агентства

МЕА також враховує вивільнення нафти зі стратегічних запасів як варіант у 2023 році, сказав Гулд.

У 2022 році США розпочали найбільше скорочення своїх стратегічних запасів нафти в історії, вивівши на ринок 905 000 барелів на день із середини квітня по жовтень, а додаткові скорочення іншими країнами МЕА підвищили глобальні потоки стратегічних запасів нафти приблизно до 1,4 мільйона барелів на добу за той же період, за даними S&P Global.

Адміністрація Джо Байдена оголосила про скорочення SPR, намагаючись підтримати світові поставки нафти, допомогти Європі зменшити залежність від імпорту російської нафти та знизити внутрішні ціни на енергоносії, що спричинило найвищу інфляцію в США за останні 40 років.

«Країнам-членам МЕА все ще доступні значні запаси, які можна розгорнути в разі необхідності, і ми продовжуватимемо уважно стежити за розвитком ринку та потенційними збоями цього року», — сказав Гулд.

«Ця частина арсеналу все ще дуже недоторкана. Деякі країни намагатимуться поповнити ці запаси, коли це буде розумно».